

BARNNS SEXUELLA UTFORSKANDE I FÖRSKOLAN

— PEDAGOGERS BEMÖTANDE

Grund
Pedagogiskt arbete

Evelina Calvert
Teres Karlsson Eriksson

2017-FÖRSK-K03

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: LGFÖRv14, Förskolläraryrket

Svensk titel: Barns sexuella utforskande i förskolan – pedagogers bemötande

Engelsk titel: Children's sexual exploration in preschool – pedagogues' response

Utgivningsår: 2017

Författare: Evelina Calvert & Teres Karlsson Eriksson

Handledare: Carina Petersson

Examinator: Kennert Orlenius

Nyckelord: Pedagogers bemötande, sexuellt utforskande, barns sexuella beteenden, sexuella övergrepp

Sammanfattning

Denna undersökning handlar om barns sexuella utforskande, barns sexuella beteenden samt pedagogers bemötande. Undersökningen belyser också pedagogers tankar kring sexuella övergrepp på barn. Forskning om pedagogers bemötande av barns sexuella utforskande är liten, den belyser mestadels barns så kallade normala och onormala sexuella beteenden i förskolan samt kopplingar till sexuella övergrepp. Det är därför intressant att undersöka hur pedagoger resonerar kring barns sexuella beteenden samt vilka förhållningssätt pedagoger ger uttryck för i bemötandet av barns sexuella utforskande i förskolan. Undersökningen utgår från två olika teorier om att barns sexuella utforskande är medfött och/eller socialt konstruerat.

Syfte

Vårt syfte är att undersöka hur pedagoger anser sig bemöta barns sexuella utforskande i förskolan.

Metod

Vi har valt att använda en kvalitativ metod, sex pedagoger från fyra olika förskolor inom samma kommun intervjuades för att besvara vårt syfte.

Resultat

I undersökningen framgår det att pedagogerna anser det vara svårt men viktigt att bemöta barns sexuella utforskande. Även att pedagogerna har svårt att veta sin roll och delaktighet i barns sexuella utforskande. Dock beskriver pedagogerna vikten av att bemöta barnen, då bemötandet kan leda till att barns sexuella utforskande blir mer avdramatiserat. Det framgår även att pedagogerna anser att sexuellt utforskande är en naturlig nyfikenhet hos barnen men att acceptansen av sexuella beteenden beror på var, när och hur ofta samt i vilket sammanhang det sker. Pedagogerna ger uttryck för att barns sexuella beteenden kan ses som normalt och onormalt, likt den tidigare forskning undersökningen belyser. Slutligen tar undersökningen upp huruvida pedagogerna anser sig kunna avgöra om det ligger sexuella övergrepp bakom barnens sexuella utforskande eller inte.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
Syfte.....	3
Frågeställningar.....	3
Begreppsdefinitioner	3
BAKGRUND	4
Barns sexuella utforskande	4
Pedagogers bemötande	6
Bristande kunskap inom ämnet?	7
Ansvar och skyldighet på organisationsnivå	8
TEORIER	9
Psykosexuell utvecklingsteori.....	9
Socialkonstruktivism	10
Jämförelse och koppling till syfte	10
METOD	12
Kvalitativ metod.....	12
Genomförande.....	13
Pilotstudie	14
Urval	15
Utförande av intervjuer.....	15
Tillförlitlighet	16
Forskningsetiska principer.....	17
Analys/Bearbetning	17
RESULTAT	19
Barns sexuella beteenden – normalt/onormalt?	19
Pedagogers bemötande	21
DISKUSSION	23
Resultatdiskussion	23
Metoddiskussion.....	25

INLEDNING

Barn upptäcker redan i förskoleåldern sina egna och andras kroppar. Idag pratas det i allmänhet mycket om utveckling och utforskande i förskolan, barnen ska möta matematik, språk, naturvetenskap med mera i tidig ålder. Ekström (2007, s.1) skriver i inledningen av sin doktorsavhandling i Pedagogiskt arbete att den svenska förskolan har genomgått stora förändringar genom tiden fram till idag. Han skriver att bara under de senaste åren har den svenska förskolan genomgått en rad förändringar som gjort att verksamheternas roll i barns lärande och utveckling starkare betonas. Idag pratas det sällan om hur barn utvecklas och utforskar sexuellt samt hur pedagoger skulle kunna bemöta barnen i deras sexuella utforskande, då det ses som ett tabubelagt ämne (Sciaraffa & Randolph, 2011). Detta kan enligt RFSU (2011, s.3) bidra till att pedagogerna känner en viss osäkerhet i att bemöta barns sexuella utforskande i förskolan. Larsson (1994, s.16) förklarar att sexualiteten finns med oss redan i vår biologiska utrustning från födseln. Hon beskriver att barnen går med tiden på upptäcktsfärd och vill lära sig mer, och redan från början möts de av pedagogers olika bemötanden när det gäller barns sexuella utforskande.

Enligt RFSU (2011, s.3) saknar en del pedagoger kunskap om barns sexuella utforskande och får då svårt att tolka barnens sexuella beteenden. RFSU menar att det är lätt hänt att dessa beteenden tolkas genom den bristande kunskapen, och kan då leda till att pedagogerna misstänker att barnet kan ha blivit utsatt för sexuella övergrepp. Att ha kunskap om barns sexuella utforskande handlar, enligt RFSU inte enbart om att tolka sexuella beteenden. Det handlar också om hur man som pedagog kan stötta barnen i deras sexuella utforskande. I *Läroplan för förskolan* (Lpfö 98 rev. 2016, s.4) står det att vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt, och därför är vuxna viktiga förebilder för barnen. Mycket av den forskning vi tagit del av (tex. Hornor 2004; Heiman, Leiblum, Cohen Esquilin och Melendez Pallitto 1998; Larsson 2001) tyder på att problematiken inom detta ämne ligger i det sociala förhållningssättet. Pedagoger är osäkra på hur de bör bemöta sexuellt beteende hos barn i förskolan, osäkerheten ligger i vad som anses vara normalt eller onormalt. Denna undersökning fokuserar på hur pedagoger anser sig bemöta barns sexuella utforskande i förskolan, där begreppet ”pedagoger” innefattar all personal verksam i barngruppen på förskolan. Ingenstans i läroplanen står det något specifikt om barn som sexuella varelser, men det finns strävansmål som går att tolka till ämnet sexuellt utforskande. Till exempel kan strävansmålet om barns utveckling av sin identitet och trygghet i den kopplas till att barnen uttrycker sexuella beteenden, barnet ska inte behöva känna skam eller skuld över det. Verksamheten ska också utgå från en helhetssyn på barnet och dess behov, vilka kan uttrycka sig sexuellt (Lpfö 98 rev. 2016, ss.9,5).

Forskningen inom ämnet barns sexuella utforskande är väldigt liten, och den forskning vi läst belyser mest de sexuella beteenden barn kan besitta. Forskningen berör inte så mycket vuxnas bemötande av barns sexuella utforskande i förskolan, och därför är mer kunskap om pedagogers bemötande oerhört viktig. Barns sexualitet är traditionellt ett tabubelagt och känsligt område, enligt Larsson (2001, s.13), men är just nu uppe på kartan för ett vetenskapligt intresse kring vad som är normala sexuella beteenden hos barn. Kosztovics (2014, s.10) beskriver i sin studie att det är stor skillnad mellan att undersöka yttrandet av barns sexualitet och vuxnas förhållningssätt till den. Därför vill vi med vår undersökning utöka forskningsområdet kring pedagogers bemötande av barns sexuella utforskande.

Syfte

Vårt syfte är att undersöka hur pedagoger anser sig bemöta barns sexuella utforskande i förskolan.

Frågeställningar

- Vilka förhållningssätt ger pedagoger uttryck för i bemötandet av barns sexuella utforskande i förskolan?
- Hur resonerar pedagogerna kring barns sexuella beteenden?

Begreppsdefinitioner

- Sex – Barns sexualitet kan förknippas med begreppet lustkänsla, då detta begrepp omfattar barns många olika delar av utveckling och utforskande (Jonassen & Ringsted. 2005, ss.49-50).
- Normalt sexuellt beteende – Bestäms av den sociala, kulturella och familjära kontexten av ett samhälle samt ålderskillnad, storleksskillnad och statusskillnad mellan barnen. Även typ av aktivitet och dynamiken, intensiteten i den samt grad av fixering hos barnet (Heiman et al. 1998, ss.289,291).
- Onormalt sexuellt beteende – Bestäms av den sociala, kulturella och familjära kontexten av ett samhälle samt ålderskillnad, storleksskillnad och statusskillnad mellan barnen. Även typ av aktivitet och dynamiken, intensiteten i den samt grad av fixering hos barnet (Heiman et al. 1998, ss.289,291).
- Sexuella övergrepp – ”Att förmå eller tvinga ett barn att delta i någon olaglig eller psykiskt skadlig sexuell aktivitet, att använda sig av barn för kommersiellt sexuell utnyttjande, att använda sig av barn för framställning av ljudinspelningar eller bilder av sexuella övergrepp på barn, barnprostitution, sexuellt slaveri, sexuell utnyttjande i samband med resor och turism, trafficking (inom och mellan länder) och handel med barn för sexuella ändamål och tvångsäktenskap.”¹

¹ www.barnafrid.se/vald-mot-barn/sexuella-overgrepp/ [20170520]

BAKGRUND

I detta avsnitt kommer tidigare forskning inom ämnet barns sexuella utforskande presenteras och sättas i relation till varandra. Vi kommer även att kort beskriva hur tidigare studier inom ämnet utförts samt deras resultat. Avsnittet kommer också att innehålla forskares resonemang kring på vilket sätt det är accepterat eller inte för barn att uttrycka sig sexuellt i förskolan. Forskning kring sexuella övergrepp på barn tas upp samt förskolans ansvar och skyldighet gällande sexuella övergrepp på barn. Genom hela avsnittet förhåller vi oss källkritiska, på så sätt att vi läst flera olika artiklar och tagit del av flera olika perspektiv inom samma ämnesområde. Vi har förhållt oss till att det finns likheter och skillnader mellan artiklarna. Vi har också förhållt oss källkritiska genom att vi jämfört en artikel med en annan för att få fram om den fakta vi läst överensstämmer.

Barns sexuella utforskande

En studie som utförts av Heiman et al. (1998) belyser ämnet barns sexuella beteenden i relation till vad som anses vara normalt/onormalt beteende. Forskarna undersökte vad vuxna anser att sexuella beteenden hos barn är, och hur roller, kön samt livserfarenhet kan påverka. Studien gick ut på att delge 20 olika scenarion av sexuella beteenden hos barn, både där barn interagerat sexuellt med sig själva och andra barn. De 20 scenarierna gavs ut till fyra olika grupper av vuxna som alla på något sätt var utbildade samt insatta i området sexuella övergrepp på barn. Studiens respondenter fick ett frågeformulär innehållande de 20 scenarierna som besvarades inom en specifik tidsram. Respondenterna fick rangordna scenarierna på en skala från 1 till 5, där 1 var normalt beteende och 5 var onormalt beteende. Frågeformuläret definierade inte vad som ansågs vara normalt eller onormalt, det lämnades till respondenterna att individuellt bedöma. Efter att frågeformulären besvarats analyserades de genom att räkna ihop den summa av svarsalternativ respondenterna givit. Detta gjordes för att forskarna skulle kunna sammanställa vilka beteenden som ansågs vara normala eller onormala enligt majoriteten. Det forskarna kom fram till var att; beteenden som innefattade oral-, vaginal- eller anal penetration ansågs vara onormalt hos barn under 13 år. Vuxna som arbetade med sexuella övergrepp på barn ansåg vissa sexuella beteenden som mer onormala, än vad vuxna som arbetade med sexualundervisning ansåg. De kom också fram till att kvinnorna i undersökningen ansåg att många av de sexuella beteendena var mer onormala än vad männen ansåg.

En annan studie som utförts av Hornor (2004) belyser huruvida man kan veta om ett barns sexuella beteende är normalt eller onormalt. I sin studie har Hornor genom tidigare forskning argumenterat för vilka sexuella beteenden som anses vara normala/onormala hos barn. Därefter redovisar han två olika fall beskrivande scenarion där barn uttrycker sexuella beteenden. Han diskuterar dem i relation till sina tidigare argumentationer kring vad som anses vara normalt och onormalt. Det Hornor anser vara normala sexuella beteenden hos barn i förskoleåldern är

beteenden som ofta observeras hos barn. Som till exempel att ta på sitt eget könsorgan eller att ta på sin mammas bröst. Han skriver även att 1 av 4 barn visar sitt eget könsorgan för vuxna eller andra barn, vilket också skulle kunna tolkas som ett normalt förekommande beteende. Det Hornor anser vara onormala sexuella beteenden är de beteenden som inte förekommer ofta hos barnen, som exempelvis att barnen imiterar samlag med dockor eller uttrycker sexuella ljud.

Den tidigare forskning vi tagit del av handlar mestadels om vad vuxna anser vara normalt kontra onormalt sexuellt utforskande hos barn i förskoleåldern. Forskarna beskriver att barn i förskolan utforskar och utvecklas sexuellt genom att ta reda på vad vuxna anser vara ett normalt eller onormalt beteende. Larsson (1994, s.12) hävdar att barn måste få tillåtelse av pedagoger att utforska sexuellt utifrån sina egna behov. Dock är det inte ovanligt, enligt Sciaraffa och Randolph (2011, s.32), att en pedagog blir chockad eller generad då ett barn tillfredsställer sig självt.

Idag informeras vårdnadshavare och pedagoger hur man kan skydda barn från sexuella övergrepp, vilket är viktigt. Dock är det lika viktigt att informera om normala sexuella beteenden hos barn, vilka är en del av barnens utveckling (Sciaraffa & Randolph. 2011, s.33). RFSU (2015, s.16) instämmer med Sciaraffa och Randolph och informerar om den oro vårdnadshavare och pedagoger kan uttrycka angående barns sexuella utforskande. De menar att oron kan bero på okunskapen om att sexuella beteenden förekommer hos barn i yngre åldrar. Att ha kunskap om barns sexuella utforskande samt våga prata med andra om händelser kan vara till hjälp för att dämpa onödiga orosmoment hos vårdnadshavare och pedagoger. Oron sker ofta i samband med att vuxna tror att barnet är utsatt för sexuella övergrepp.

Honor (2004, s.57) diskuterar i sin artikel huruvida det är normalt eller inte för barn att uttrycka sexuella beteenden i förskolan över huvudtaget. Vidare poängterar han vikten av att utöka forskningen kring vad som anses vara normalt sexuellt beteende eller inte. Eftersom onormala beteenden kan ge pedagoger uppfattningen om att barn utsatts för sexuella övergrepp. Genom att förmedla kunskap gällande normalt sexuellt beteende hos barn, kan det lugna oroliga vårdnadshavare och pedagoger (Honor. 2004, s.58). Det är viktigt att pedagoger har kunskap om barns sexuella utforskande, enligt Larsson (1994, s.13), för att kunna bemöta problemen med misstanke om sexuella övergrepp. Lloyd Davies, Glaser och Kossoff (2000, s.1330) nämner också i sin studie om att sexuella uttryck hos barn ofta är startpunkten för misstanke om sexuella övergrepp. De nämner även att barns sexuella beteenden har en peak mellan åldrarna 3 och 5 år, och att de sedan minskar frekvent med åldern. Heiman et al. (1998, s.293) beskriver i sin studie hur sexuella beteenden hos barn anses, i större grad accepterade i de yngre åldrarna. Eftersom de då ses som utforskande beteende, vilket forskarna menar kan bidra till en minskad oro hos pedagoger. Denna acceptans för sexuella beteenden minskar allteftersom barnen åldras.

Heiman et al. (1998, ss.289,291) fokuserar i sin studie även på vad som anses vara normala sexuella beteenden hos barn. De menar på att det normala beteendet bestäms av den sociala, kulturella och familjära kontexten av ett samhälle. Vidare beskriver de olika faktorer att förhålla sig till vid ett avgörande om ett beteende är normalt eller inte; ålderskillnad på de deltagande barnen, storlekskillnad, statusskillnad, typ av aktivitet, dynamiken i aktiviteten, så som hur ofta den äger rum, intensiteten i den och grad av fixering. Heiman et al. (1998, s.301) argumenterar om problematiken av att bestämma en innebörd av begreppet normalt sexuellt beteende i sin studie. De förklarar att begreppet normalt kan ha olika betydelser; något typiskt eller något generellt. Normalt kan också vara ett begrepp för vad som anses vara bra och hälsosamt för människan. Till skillnad från Heimans et al. (1998) bestämda faktorer för vad som kan avgöra normalt-/onormalt sexuellt beteende, nämner Lloyd Davies et al. (2000, s.1330) i sin studie att det inte finns beteenden som klassas som normala sexuella beteenden under barns utveckling. En gemensam nämnare för dessa forskare är hur kultur och samhälle påverkar vad pedagoger och vårdnadshavare anser vara normalt och onormalt sexuellt beteende.

Pedagogers bemötande

Lloyd Davies et al. (2000, s.1330) skriver om hur pedagoger ofta har förutfattade meningar om vad som är normalt och onormalt sexuellt beteende hos barn. De beskriver att pedagoger dagligen tvingas reflektera över sitt bemötande av barnen i verksamheten. Bemötandet grundar sig, enligt Lloyd Davies et al. (2000, s.1331), i pedagogernas tidigare erfarenheter från möten med barn, alltså i vad den enskilda pedagogen anser vara ett sexuellt beteende. Heiman et al. (1998, s.292) menar liknande att pedagogens inställning till vad som är ett normalt sexuellt beteende hos barn avgör hur pedagogen bemöter barnen. Hornor (2004) antyder att sättet barn blir bemötta av pedagoger i sitt sexuella utforskande, bidrar till hur de lär sig om vad som är tillåtet och inte tillåtet senare i livet. Till exempel om ett barn tar på sitt eget kön stoppas det inte av pedagogen, men då barnet tar på någon annans stoppas det. Det kan leda till att barnet lär sig att det är tillåtet att ta på sig själv, men inte tillåtet att ta på någon annan.

Kultur kan också vara en påverkande faktor för synen på barns sexuella utforskande. Till exempel anser en del kulturer att barn ska ses som oskyldiga, rena och inte inneha några sexuella önskningar, tankar eller intressen. Idag är barn ständigt exponerade för sexuella bilder i samhället, genom media och film. Trots detta är vårdnadshavare motvilliga att bemöta barnens sexuella utforskande, grundat på kulturellt ursprung och synen på barn (Hornor. 2004, s.58). Norlén (2013, s.6) förespråkar ett positivt bemötande av sexuell nyfikenhet hos barn i förskolan och anser att den bör uppmärksammas. Det är samtidigt viktigt att vuxna är tydliga i sitt bemötande, gällande vilka rättigheter och skyldigheter beteendet innebär. Liksom Norlén förespråkar även RFSU (2015, s.6) att redan i

tidig ålder visa för barnen att det är tillåtet att prata om kroppen, känslor och sex, samt att det är tillåtet att uttrycka sig sexuellt inom ramen för kroppslig integritet, ömsesidighet och vad som är privat. Barnens frågor och utforskande bör bemötas med respekt och öppenhet av pedagogerna. På så sätt får barnen förutsättningarna till att känna stolthet och trygghet över sin egen kropp, de får också chansen att utveckla en positiv och ansvarsfull inställning till sexualitet (RFSU. 2015, s.7). Hornor (2004, s.58) diskuterar vidare om betydelsen av pedagogers bemötande av barns sexuella utforskande. Om en pedagog visar att sex är något tabubelagt och bestraffar barns sexuella beteenden, bidrar det till att barnet utvecklar skam- och skuldkänslor i sexuella situationer. Samtidigt antyder Hornor att om en pedagog inte har några sexuella gränser alls, kan det bidra till att barnen utvecklar onormala sexuella beteenden i framtiden.

Bristande kunskap inom ämnet?

Forskning belyser en koppling mellan sexuellt utforskande hos barn och sexuella övergrepp. Lloyd Davies et al. (2000, s.1340) redovisar i sin studie för pedagogers observationer av barn, där 50% av pedagogerna hade observerat att en del barn i förskoleåldern ritat könsorgan under en period eller som en engångsföreteelse, vilket Lloyd Davies et al. beskriver som en fas barnen går igenom. Vidare förklarar de att även andra forskare uppmärksammat liknande beteende hos barn i sina studier. Dessa observationer förknippas med att pedagoger tolkar beteendena som indikatorer på att barnen utsatts för sexuella övergrepp. Lloyd Davies et al. (2000, s.1341) och Heiman et al. (1998, s.291) beskriver problematiken av att bemöta sexuellt utforskande utifrån antaganden om vad som anses vara normalt och onormalt då pedagoger misstänker sexuella övergrepp på barnen. Eftersom pedagoger ofta har bristande kunskap om barns sexuella utforskande kan de tolka sexuella beteenden som att barn replikerar en händelse de blivit utsatta för. Lloyd Davies et al. menar att oftast misstänks sexuella övergrepp på ett barn då de uttrycker ett så kallat onormalt sexuellt beteende, men att ett barn lika gärna kan vara utsatt då de uttrycker ett så kallat normalt sexuellt beteende enstaka gånger. Även Heiman et al. (1998, s.291) menar på att även de mest onormala sexuella beteenden inte behöver uttryckas som följd av sexuella övergrepp. De menar att ett sexuellt beteende måste sättas i relation till sammanhanget. Heiman et al. (1998, s.292) fortsätter med att beskriva att pedagoger också ofta är kritiska i sina resonemang kring vad som anses vara ett normalt sexuellt beteende. Eftersom deras bedömningar kan lägga grunden för misstankar kring sexuella övergrepp på barnen.

Vi har tagit del av ett mycket aktuellt projekt, *Tre ska bli noll*, som är startat för att minska sexuella övergrepp mot skolbarn i Sverige (Eksvärd). Projektet innefattar barn från förskoleålder till och med gymnasieklass. Projektet förmedlar kunskap och material till bland annat pedagoger i förskolan, så att de kan sträva mot en nolltolerans av sexuella övergrepp mot barn. Projektet redovisar statistik över sexuella övergrepp på skolbarn i Sverige, där 1 av 5 barn utsätts för sexuella

övergrepp. Ser man till en barngrupp på 30 barn har alltså 6 barn blivit utsatta för någon form av sexuella övergrepp någon gång. Utgångspunkten i projektet är att sexuella övergrepp kan och ska förebyggas, och det ska byggas på kunskap och fakta. Projektet förespråkar bemötande och utveckling av barns sexuella utforskande, men främst hur barns integritet kan stärkas. Liksom projektet förespråkar även Johansson (2005, s.103) i sin studie barns rätt till sexuell integritet. Hon belyser pedagogernas roll i att tidigt utveckla barns egen integritet samt respektera andras. Likaså beskriver RFSU (2015, s.10) vikten av att ge barnen förutsättningarna för att utveckla en integritet. Den bidrar till att barnen kan förstå vad som känns rätt eller fel gällande sexuella beteenden hos de själva och hos andra.

Slutligen påvisar majoriteten av den forskning vi tagit del av hur viktigt det är att pedagoger får tillgång till kunskap och fakta om sexuellt utforskande hos barn. Kunskap och fakta kring sexuellt utforskande underlättar för pedagoger i bedömningen om ett barn utsatts för sexuella övergrepp, eller om beteendet kan klassas som normalt utforskande hos barnen.

Ansvar och skyldighet på organisationsnivå

Enligt Skolverket² är det rektorns ansvar att följa upp och utvärdera den undervisning som berör sex och samlevnad i all skolform. Det är rektorns ansvar att se till att pedagogerna är involverade i planering, utvärdering samt utveckling av undervisningen. Skolverket förespråkar att pedagogerna ska vara väl utbildade för att kunna rusta barnen med undervisning. Det kan innebära att undervisningen äger rum i trygga förhållanden, är anpassad till ålder, intressen samt erfarenhet, innehåller varierade arbetssätt och bearbetar föreställningar och normer som påverkar våra attityder och vårt sexuella utforskande.

² <https://www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/likabehandling/sex-och-samlevnad> [2017-04-06]

TEORIER

I detta avsnitt presenteras två olika teorier som förklarar att barns sexuella utforskande kan ses ur olika perspektiv. Den ena teorin är Freuds *psykosexuella utvecklingsteori* som menar på att barn föds med en sexuell drift. Den andra teorin är *socialkonstruktivism* som innebär att barnets sexuella energi utvecklas genom samhällets sociala kultur och med barnets ålder. Slutligen presenteras en kortare diskussion där dessa teorier sätts i relation till varandra samt vårt syfte.

Psykosexuell utvecklingsteori

Den person som haft störst påverkan inom teoretiska perspektiv om barns sexualitet är Sigmund Freud. Freuds teori om den psykosexuella utvecklingen går ut på att barnet föds med en sexuell drift som till en början styrs av lusten (Larsson. 1994, s.21). Utifrån denna teori är det relevant att i vår undersökning ha en utgångspunkt i att barns sexuella utforskande är något biologiskt. Det är av intresse att utgå från denna teori för att undersöka vårt syfte, då pedagogers bemötande av barns sexuella utforskande grundar sig i deras tidigare erfarenheter samt deras teoretiska utgångspunkt.

Freuds grundläggande antagande att människan föds med en sexuell drift, kallas för "libido" (Bergenheim. 1994, s.72). Libido får utlopp genom olika medfödda drifter hos människan. Freud delar upp dessa drifter till tre olika stadier som ter sig under tre olika perioder under ett barns utveckling i åldrarna 0-6. Den första perioden kallar Freud för det orala stadiet, vilket innebär att barnets sexuella utforskande är fokuserat kring munnen. Under detta stadie suger barnet exempelvis på tummen, en napp, mammas bröst och så vidare. Den andra perioden kallas för det anala stadiet, där riktas fokus på uttömningsfunktionerna. Barnet är i detta stadie fixerat vid exempelvis kiss och bajs. Den tredje perioden kallas för det falliska stadiet och det är först då som barnets sexuella intresse riktas mot könsorganet (Bergenheim. 1994, s.73). Freud menar att eftersom människan föds med en sexuell drift och är totalt uppfylld av den, söker barnet efter omedelbar utlevelse för att få utlopp för sin sexuella drift. Utloppet ter sig i dessa tre olika stadier och därför kan exempelvis ett beteende som att suga på tummen ses som ett utlopp för barnets sexuella drift (Bergenheim. 1994, s.72).

De tre stadierna inom Freuds psykosexuella teori utgör tillsammans en så kallad infantil period enligt Bergenheim (1994, s.73). Hon förklarar att sexualiteten under denna period är av en infantil karaktär, vilket kan förtydligas till en karaktär mer anpassad för barn. Därefter tar en period som kallas för latens vid, latensperioden innefattar ett lågt sexuellt utforskande hos barnet, som sedan tar vid igen då barnet når puberteten. Jonassen och Ringsted (2005, ss.49-50) poängterar att det är viktigt att inte förväxla barns sexualitet med de vuxnas, då vuxen sexualitet ofta förknippas med samlag. Barns sexualitet kan man istället

förknippa med begreppet lustkänsla, då detta begrepp omfattar barns många olika delar av utveckling och utforskande.

Socialkonstruktivism

Människans sexualitet kan, till skillnad från den psykosexuella utvecklingsteorin, betraktas i förhållande till samhällets ekonomiska, sociala och kulturella liv. Det innebär att det är samhället som bestämmer sexualitetens plats och karaktär. Sexualiteten kan utifrån detta perspektiv ses som en social konstruktion (Larsson. 1994, s.25). Utifrån denna teori är det också relevant att i vår undersökning ha en utgångspunkt i att barns sexuella utforskande är något som är socialt konstruerat, det vill säga utvecklas ur samhällets normer och regler. Det är av lika intresse att utgå från denna teori som den tidigare för att undersöka vårt syfte. Då pedagogers bemötande av barns sexuella utforskande, som tidigare nämnt, grundar sig i pedagogers tidigare erfarenheter samt deras teoretiska utgångspunkt.

Utifrån socialkonstruktivismen ses sexualiteten som kulturellt bestämd och varierar därför mellan olika samhällen såväl som genom tiden (Larsson. 1994, s.24). Barn föds i det här teoretiska perspektivet inte med någon sexuell drift utan blir sexuella varelser i samspel med omgivningens föreställningar och förväntningar. Det är samhällets normer och regler som avgör hur barnets sexuella utforskande ter sig, sexualiteten är inte något man bara har utan något man utvecklar med tiden (Larsson. 1994, s.25). Lewin (2010, s.115) förklarar att utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv är det genom samhällets sociala kultur som barnet lär sig när, var, hur och med vem man kan uttrycka sig sexuellt. Människans sexualitet ses som en social konstruktion men socialkonstruktivismen kan dock inte förneka att det finns en biologisk grund i den. Däremot hävdar socialkonstruktivister att en social konstruktion är hur samhället uppfattar verkligheten.

Egidius (2005, s.86) förklarar processen kring hur en social konstruktion blir till; en social konstruktion i den sociala verkligheten har tre steg. Första steget är att människan, som ett aktivt subjekt, skapar sig föreställningar om omvärlden. Andra steget är att dessa föreställningar blir till verklighet genom de normer och regler samhället innehar. Det tredje och sista steget är att människan då och då reflekterar kritiskt över vad de åstadkommit, det vill säga ifrågasätter de normer och regler som skapat den nya verkligheten. Därefter börjar processen om på nytt.

Jämförelse och koppling till syfte

Psykosexuell utvecklingsteori och socialkonstruktivism är två teorier som är varandras motpoler i relation till vårt ämne. Psykosexuell utvecklingsteori menar, som tidigare nämnt, att barnet föds med en sexuell drift och socialkonstruktivism menar, som tidigare nämnt, att barnets sexuella drift utvecklas genom samhällets sociala kultur. Barns sexuella utforskande kan ses som medfött och bemötandet av

utforskandet formas av samhället därför är dessa två teorier relevanta för att undersöka vårt syfte.

METOD

I detta avsnitt beskrivs utförligt hur vi gått till väga för att besvara undersökningens syfte. I texten beskrivs innebörden av en kvalitativ intervjumetod och hur vi förhållt oss till den. Avsnittet beskriver även genomförandet, en pilotstudie, urvalsprocessen, tillförlitlighet och de etiska hänsynstaganden. Till sist presenteras analys och bearbetning.

Kvalitativ metod

Bryman (2011, s.413) förklarar kvalitativ metod som ett forskningsperspektiv där respondenternas uppfattningar, erfarenheter och synsätt hamnar i fokus. I ett kvalitativt forskningsperspektiv är forskarens uppgift att observera och tolka respondenternas kroppsspråk och tonläge. Till ett kvalitativt forskningsperspektiv hör intervju som metod, där fokus ligger på att finna svaret på den didaktiska frågan ”hur” i undersökningen. Jämförelsevis med en kvantitativ metod som är ett forskningsperspektiv med fokus på den didaktiska frågan ”varför” (Bryman. 2011, s.168).

Vi har valt att använda oss av intervju som metod i vår undersökning, vi tillåts då att undersöka hur pedagoger anser sig bemöta barns sexuella utforskande i förskolan. Bryman (2011, ss.228-229) beskriver för- och nackdelar med intervju som metod. Han skriver att fördelar med att använda intervju är att forskaren kan ställa följdfrågor samt svara på eventuella funderingar kring ämnet respondenten kan ha. En nackdel med intervju är att respondentens svar kan påverkas genom exempelvis forskarens uttryckssätt. Det är något vi är medvetna om och hade med oss under intervju tillfällena.

Kihlström (2007, s.48) beskriver att en kvalitativ intervju kan liknas vid ett vardagligt samtal mellan forskaren och respondenten. Det som skiljer intervju från ett vardagligt samtal är fokus på ett bestämt ämne. Under intervjun är det forskarens uppgift att bestämma riktningen på samtalet och att det håller sig inom ramen för ämnet. En kvalitativ intervju kännetecknas av så kallade öppna frågor, vilket innebär att forskaren måste tänka på att inte styra intervjun för mycket eller ställa ledande frågor. I vår metod har vi använt oss av öppna frågor under intervjuerna. Vi valde att ha en förutbestämd följdfråga med anledning att på vår första intervjufråga kunde man enbart svara ja eller nej. Lantz (2013, ss.42-43) beskriver liknande som Kihlström då respondenten i en öppen intervju fritt får utveckla sina tankar. Respondenten får använda sitt sätt att uppfatta frågan, resonera med sig själv och beskriva sammanhang som han eller hon tycker är betydelsefulla. Respondenten beskriver sin bild av verkligheten. Den som intervjuar ska på ett empatiskt sätt följa respondentens tänkande, vilket vi gjorde genom att ställa vår fråga och sedan invänta respondentens svar så att respondenten fick tid till att fundera innan ett svar formulerades. Vi visade även empati och var följsamma under våra intervjuer genom att låta respondenten tala till punkt och endast nicka medstämmande. Lantz (2013, ss.42-43) beskriver

vikten av intervjuarens följsamhet under intervjun, för att göra det möjligt att förstå hur och på vilket sätt respondentens verklighet ser ut. Löfdahl (2014, s.38) beskriver vikten av att forskaren utformat sitt studiematerial så att det inte kan uppfattas kränkande av respondenterna eller att de sätts i en obekvämlig situation. Det är något vi lade stor vikt vid då vi utformade våra intervjufrågor, så att frågorna inte skulle chockera respondenterna. Det var också anledningen till att vi ville skicka ut våra intervjufrågor i förväg.

Vi har använt oss av ljudinspelning under intervjuerna vilket Kihlström (2007, s.52) ser som en fördel. I och med ljudinspelning får forskaren med sig allt respondenten säger och kan även höra hur frågorna ställts. Genom ljudinspelad data kan forskaren flertalet gånger lyssna på intervjun i efterhand. Forskaren kan då höra om frågorna ställts ledande eller betonat på något sätt som kan uppfattas ledande. Vi använde en mobiltelefon för att spela in ljudet från våra intervjuer. Personen som ansvarade för att läsa upp frågorna under intervjuerna ansvarade för att ljudinspelningen startades och placerades på ett sätt så att ljudinspelningen blev så tydlig som möjligt. Mobiltelefonen var inställd på flygplansläge så att inget kunde störa eller avbryta röstinspelningen. Kihlström (2007, s.51) beskriver också vikten av att en intervju bör genomföras på en lugn och avskild plats utan störande moment. Forskaren och respondenten bör sitta så att de ser varandra bra. Slutligen är det viktigt att ha en bra tidsram under och efter en intervju. Under en intervju är det viktigt att inte stressa respondenten, det kan man undvika genom att till exempel välja en tidpunkt som inte upplevs stressig för respondenten. Det är av lika stor vikt att inte ha en för lång intervju, en intervju som överstiger en timma är oftast av sämre kvalitet då trötthet infinner sig (Kihlström. 2007, s.51).

Genomförande

Innan intervjuerna utfördes formulerades ett missivbrev (se bilaga 1) innehållande information om undersökningens syfte samt de forskningsetiska principerna. Missivbrevet skickades ut via mejl till sex stycken enhetschefer i en kommun, enhetschefernas kontaktuppgifter söktes upp via kommunens hemsida. Därefter formulerades sju stycken intervjufrågor (se bilaga 2) med syftet att ta reda på hur pedagoger anser sig bemöta barns sexuella utforskande i förskolan, även pedagogers resonemang kring förhållandet mellan barns sexuella utforskande och sexuella övergrepp. Intervjufrågorna användes först i en mindre pilotstudie som utfördes över telefon samt mejl.

Efter att vi fått godkännande från enhetscheferna, tog vi kontakt med de förskolor som givit samtycke till att kontaktas. Därefter bokades intervjutillfällena över telefon. I samband med bokning av intervjudatum fick förskolorna ta del av intervjufrågorna i förhand samt vårt missivbrev via mejl.

Pilotstudie

Innan vi gjorde vår intervju på pedagoger ute i förskoleverksamheter gjorde vi en så kallad pilotstudie. Med det menas att man som forskare testar sina intervjufrågor på yrkesverksamma eller exempelvis studiekamrater. Därav gör du en pilotstudie och får feedback på dina intervjufrågor samt chansen att formulera om dina frågor om det skulle behövas. Lantz (2013, s.77-78) beskriver att när du använder intervju som metod tvingas man som forskare reflektera över den egna teoretiska förståelsen, därav kan det vara bra att göra en pilotstudie. Lantz beskriver vidare att det ökar studiens tillförlitlighet och forskaren får chansen att förbättra sina intervjufrågor ytterligare. Att få göra en pilotstudie ökar skickligheten i forskarens intervjuteknik och utmanar både kunskaper, färdigheter och personliga förutsättningar (Lantz. 2013, s.78). Vårt syfte med pilotstudien var att se om intervjufrågorna var relevanta till ämnet och vårt syfte samt om deltagarna i pilotstudien förstod frågornas formulering. Genom att göra en pilotstudie fick vi möjligheten att se om våra frågor kunde fungera som underlag till vår undersökning samt om de var passande att utföra på pedagoger i förskoleverksamheter.

Vi utförde pilotstudien på två kurskamrater över telefon där de fick ge synpunkter på varje fråga samt svara på frågan utifrån egna erfarenheter. Slutligen frågade vi hur intervjufrågorna upplevdes och om de hade några tips till oss. Vi mejlade även ut våra frågor till två stycken förskolestudenter som också är insatta i vårt ämne, där de fick skriva sina synpunkter till oss via mejl. Efter pilotstudien ändrades många av våra frågor. Vi fick förtydliga dem då många av deltagarna i pilotstudien hade svårt att förstå vissa frågor. Under intervjuerna lärde vi oss också att det är viktigt att vara lyhörd och inte skynda fram svaren. Vi skickade ut våra intervjufrågor i förväg och i pilotstudien frågade vi deltagarna om de tyckte att det var en bra idé. Alla var överens om att det var en god idé och gav svaren att intervjun då kan bli ännu mer innehållsrik. De sade också att de pedagoger vi skulle intervjua skulle bli mer förberedda om frågorna skickades ut i förväg. Vi prövade också att ställa frågorna till varann för att se så att de inte var för svåra att svara på. Kihlström (2007, s.48) beskriver att bli intervjuad själv är en bra metod för att öka sin förståelse för respondentens sats.

Efter att vi gjort vår pilotstudie och formulerat om våra intervjufrågor kände vi oss nöjda med resultatet. Det var också under vår pilotstudie som vi bestämde oss för att intervjua tillsammans, då en kommer att ställa frågorna och den andra vara observatör och kan då observera respondentens uttryck samt anteckna stödord. Lantz (2013, s.77) beskriver att det är svårt att både anteckna och lyssna samtidigt. Därför ser vi att det är bättre att vara två, samt att det ökar tillförlitligheten då vi är två som kommer att analysera och tolka svaren efteråt.

Urval

Vi har utfört sex stycken intervjuer med pedagoger från fyra olika förskolor inom samma kommun. Förskolorna söktes upp via kommunens hemsida och valdes ut efter ett specifikt område i kommunen. Att vi valde en kommun och dess specifika område berodde på att vi bor långt ifrån varandra. Därför var det enklare för oss att fokusera på en kommun då pendlingen är mycket tidskrävande. Pedagogerna har olika utbildningsgrader, en del är barnskötare och en del är förskollärare. Utbildningsgraden har i vår undersökning ingen betydelse då vårt syfte är att ta reda på hur alla pedagoger i förskolan anser sig bemöta barns sexuella utforskande, oavsett utbildningsgrad. På grund av att transkribering av intervjuer är mycket tidskrävande, valde vi att vara restriktiva med antalet förskolor vi kontaktade. Dock påverkades vårt urval av att flera av de förskolor vi kontaktade gav avslag till att delta. Det var önskvärt att kontakta fler förskolor än de vi kontaktat, men på grund av den tidsram vi fått för examensarbetet fanns inte tiden till att hitta fler förskolor att fråga om medverkan. Alla pedagoger som deltog kontaktades och informerades om undersökningen via telefon och mejl. Därefter blev urvalet av pedagoger alla de som frivilligt ville delta i undersökningen. Pedagogerna som medverkat i vår undersökning är enbart obekanta för oss. Vi valde att enbart intervjua obekanta pedagoger då vi inte ville påverka respondenterna på något sätt. Vårt val att enbart intervjua obekanta pedagoger begränsade oss lite i vårt urval.

Utförande av intervjuer

Alla intervjuer inleddes med att respondenten tillfrågades om de tagit del av vårt missivbrev samt intervjufrågorna. Därefter informerades vi om vår undersöknings syfte och att deltagandet är frivilligt, samt att alla uppgifter om respondenten samt förskola och kommun är anonyma uppgifter. Alla sex intervjuer genomfördes i ett avskilt rum på förskolorna med stängd dörr. Detta så att inga obehöriga skulle kunna störa eller påverka intervjun, även för att underlätta för röstinspelning. Respondenterna var placerade rakt framför oss, så att vi kunde ha ögonkontakt under intervjun. En av oss läste frågorna från en läsplatta samt svarade för röstinspelningen medan den andra antecknade stödord med hjälp av papper och penna lite avsides. Den person som antecknade stödord var inte delaktig muntligt under intervjun. Denna persons uppgift var enbart att anteckna och lyssna. Intervjuerna röstinspelades efter att respondenterna gett sitt medgivande till det.

Inför och i samband med alla intervjuer var vi noga med att informera om att det inte är någon stress med intervjuerna. Vi poängterade att vi inte ville störa pedagogernas verksamhet och att vi anpassar oss helt efter den. Under intervjuernas gång ställde vi våra frågor rakt av och lät sedan respondenterna fundera och svara i sin egen takt. Intervjuaren ställde inga direkta följdfrågor, utom den vi förberett sedan tidigare. Intervjuaren tillät tystnad att uppstå för att låta respondenten tänka igenom samt fundera fram sitt svar. Denna tystnad kunde variera i längd och gav ofta ett mer utförligare svar från respondenten.

Avslutningsvis tillfrågades respondenterna om det var något de ville tillägga i sin intervju, därefter avslutades intervjun.

Intervjuerna varierade i längd, från fem till femton minuter. Efter att alla intervjuer var genomförda transkriberades röstinspelningarna som sedan raderades.

Tillförlitlighet

Bryman (2002, 2011, ss.353,355) förklarar begreppet tillförlitlighet i relation till användandet av en kvalitativ metod. Begreppet används för att styrka huruvida en studie går att förlita sig på, det vill säga hur den anses vara äkta eller ej. Bryman beskriver kriterier som en undersökning bör innehålla så att den blir just tillförlitlig. Ett av kriterierna är överförbarhet, som betyder att undersökningen skulle kunna göras om vid ett senare tillfälle och få liknande resultat. Genom att våra intervjufrågor är välarbetade samt att vi utfört en pilotstudie skulle denna undersökningen kunna vara överförbar och resultatet skulle då kunna bli liknande. Men överförbarheten beror också på plats och tidpunkt, då forskaren i en intervju fokuserar på djupet av frågorna kan det vara svårt att få ett likadant resultat. Att fokus ligger på djupet av intervjufrågorna resulterar i att mängden respondenter inte blir den samma som i exempelvis en kvantitativ enkät. Bryman (2002, s.43) förklarar att överförbarhet skulle kunna översättas till reliabilitet som oftare tillämpas för kvantitativa metoder då forskaren mäter statistik. Överförbarhet handlar också om huruvida studiens resultat påverkats av slumpmässiga och tillfälliga orsaker. Bryman (2011, s.355) beskriver också kriteriet pålitlighet som handlar om att alla delar i undersökningen finns med, så som syfte och frågeställningar, val av undersökningspersoner, fältanteckningar, analys av intervjustkrifter, beslut rörande analys, data med mera. Vår undersöknings pålitlighet ökar i och med att vi utgått från en färdig mall skapad av Högskolan i Borås, där alla delar som bör ingå i ett examensarbete finns med. Bryman (2011, s.355) beskriver också kriteriet att undersökningen ska kunna styrkas och konfirmeras, med det menas att det ska vara uppenbart att forskaren inte medvetet låter egna tolkningar påverka slutsatserna av undersökningen. Det undvek vi genom att vi satt tillsammans under analyseringen av vårt material, och kunde därför diskutera med varandra för att identifiera vad respondenterna verkligen ville få sagt.

Bryman (2002, s.43) beskriver också validitet som går ut på att studiens slutsatser hänger samman och inte motsäger varandra. Validitet kan liknas med ordet trovärdighet som också är ett av Brymans delkriterier för vad en undersökning bör innehålla för att bli tillförlitlig. Genom handledning från Högskolan i Borås har vår undersökning kontinuerligt kontrollerats så att inget motsäger sig. Hermerén (2011, s.40) beskriver också vikten av kvalitet i en undersökning och han menar att undersökningen ska vara nyskapande och innovativ. Till exempel

bör undersökningen ha ett tydligt syfte och bra formulerade frågeställningar. Det är några faktorer som utgör att en undersökning är av kvalitet.

Forskningsetiska principer

Forskningsetik handlar i stora drag om hur en undersöknings metod förbereds, utförs och behandlas. Inför användandet av kvalitativ metod bör följande forskningsetik tillämpas;

Löfdahl (2014, ss.36-37) beskriver att det finns principer som är viktiga att förhålla sig till som forskare då en undersökning ska utföras. En av principerna är att informera respondenterna om syftet med undersökningen och hur den kommer att gå till. Vetenskapsrådet (2002, s.7) beskriver denna princip som informationskravet. Vi har tagit hänsyn till denna princip genom att vi tog kontakt med flertalet förekolechefer för att få samtycke att utföra intervjuer i deras verksamheter. Vi skickade även med vårt missivbrev till förskolecheferna, därefter skickades det ut till respondenterna. I vårt missivbrev informerade vi om undersökningens syfte och hänvisade till de forskningsetiska principerna och vi förklarade också hur materialet skulle hanteras och användas.

Vetenskapsrådet (2002, s.9) beskriver den andra principen, samtyckeskravet, vilken innebär att respondenten har rätt att bestämma över sin medverkan och kan avbryta den när som helst. Vi tog hänsyn till denna princip genom att informera om detta i vårt missivbrev samt innan intervjun genomfördes. Den tredje principen är konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet. 2002, s.12) som innebär att alla uppgifter om undersökningens deltagare ska vara konfidentiella och alla personuppgifter ska förvaras så att obehöriga inte kan ta del av dem. Vi tog hänsyn till denna princip genom att även informera om detta i vårt missivbrev, samt använda fiktiva namn på respondenter och inte nämna kommun eller förskolor alls. Vi raderade också allt inspelat material efter att undersökningen slutförts. Den sista principen är nyttjandekravet och betyder att uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamålet (Vetenskapsrådet. 2002, s14). Vårt insamlade material användes enbart i undersökningssyfte och vi informerade respondenterna i vårt missivbrev att uppsatsen kommer finnas tillgänglig på högskolans databas.

Analys/Bearbetning

Innan ett resultat kan presenteras måste det insamlade materialet analyseras och bearbetas, genom att det analyseras ökar undersökningens kvalitet. Analysen kan se olika ut beroende på undersökningens syfte och frågeställningar (Lantz. 2013, ss.133, 135). Att analysera sitt material syftar, enligt Lantz (2013, s.138) till att skapa en förståelig helhet i undersökningen. Detta görs genom att först transkribera det inspelade materialet som sedan läses igenom av forskaren. Därefter kan forskaren utskilja olika kategorier och gemensamma teman mellan de olika intervjuerna.

Vi började vår kvalitativa analys genom att transkribera de intervjuer vi genomfört med hjälp av röstinspelning. Transkriberingen påbörjades så fort en intervju var genomförd, i samband med transkriberingen antecknades också faktorer som påverkade intervjuerna. Som till exempel kroppsspråk, tidspress eller tidpunkt för intervju. Dessa anteckningar användes dock aldrig under sammanställningen av undersökningens resultat. Efter att alla intervjuer transkriberats skrev vi upp alla intervjufrågor i ett tomt dokument. Därefter analyserades transkriberingarna och det mest väsentliga från varje intervjusvar kopierades och klistrades in i det nya dokumentet. Under denna process valdes även ett antal citat ut från de olika respondenternas svar. Vi har under analyseringen av vårt material citerat respondenternas svar, däremot under bearbetningen av materialet har vi sammanfattat respondenternas svar med egna ord för att de bättre ska passa in i vår kontext.

Efter att första analysen genomförts analyserades den ytterligare en gång för att koda respondenternas svar och välja ut likheter mellan svaren. Av likheterna som kodats fram skapades kategorier som senare utgjorde innehållet för de rubriker som finns i undersökningens resultat. Efter att ha läst igenom vårt arbete insåg vi att en av våra frågeställningar inte belystes i resultatet. Därför analyserades transkriberingen ännu en gång med fokus på hur pedagogerna resonerar kring barns sexuella beteenden. Det framgick att frågeställningen var belyst av respondenterna. Därför kodades transkriberingarna en sista gång med fokus att hitta respondenternas resonemang kring barns sexuella beteenden i förskolan. Under denna sista analysering (se bilaga 3) kategoriserades lika åsikter efter färg, så att varje färg bildade en ny kategori. Dessa kategorier används inte som rubriker i resultatdelen, utan utgör innehållet under rubriken *Barns sexuella beteenden – normalt/onormalt?*.

RESULTAT

Nedan presenteras resultatet av vår kvalitativa intervju-undersökning, resultatet är både analyserat och bearbetat genom vårt syfte och våra frågeställningar. Vårt syfte är att undersöka hur pedagoger anser sig bemöta barns sexuella utforskande i förskolan. Resultatet belyser rubriken *Barns sexuella beteenden – normalt/onormalt?* där pedagogerna pratar om deras begrepp normalt och onormalt sexuellt beteende. De tar även upp kopplingar mellan sexuella beteenden och sexuella övergrepp på barn. Pedagogernas syn på sexuellt utforskande bidrar till hur de bemöter barnen. Vilket leder till rubriken *Pedagogers bemötande* där pedagogerna anser att det är svårt men viktigt att bemöta barnen. Det viktiga i att bemöta ligger i följderna av det, barns sexuella utforskande blir mer avdramatiserat i samhället. Det framgår även att pedagogerna anser att sexuellt utforskande är en naturlig nyfikenhet hos barnen, men att det inte är något som är accepterat i sociala sammanhang som till exempel under den fria leken.

Barns sexuella beteenden – normalt/onormalt?

I vår undersökning myntas begreppet normalt och onormalt sexuellt beteende hos barn av pedagogerna. De drar paralleller likt det forskarna belyser under avsnittet bakgrund. Pedagogerna anser att det är ett normalt sexuellt beteende för barn att ta på sin egen kropp, inklusive könsorgan. De anser det även vara normalt att barnen utforskar kroppen och upptäcker att allas kroppar ser olika ut. För att få mer kunskap kring sexuellt utforskande uppger pedagogerna att man kan läsa en del böcker inom ämnet för att skaffa sig en uppfattning kring vad som kan anses vara ett normalt sexuellt utforskande hos barn i förskolan.

”Vår aspekt är ju mer att barn utforskar genom att undersöka sin kropp och att de vill ta reda på varför den ser ut som den gör”

(Pedagog 1)

”Det barnen pratar om är mest snopp och snippa och att pappa inte kan föda barn, mammor kan ha barn i sin mage och att barnen kommer ut genom snippan.”

(Pedagog 5)

Det pedagogerna förklarar som onormalt sexuellt beteende hos barn är var, när och i vilken mån av fixering dessa beteenden har hos barnen. Till exempel att det är normalt för ett barn att onanera men att det blir ett onormalt beteende då det sker i sociala sammanhang i närheten av andra barn. Det blir även ett onormalt beteende då barnet drar sig undan för att onanera. Pedagogerna anser det också vara ett onormalt sexuellt beteende för ett barn att ta på någon annans kropp, oavsett på en vuxen eller ett barn. I samband med att pedagogerna pratar om onormala sexuella beteenden nämner de integritet. De pratar om att det är min

kropp och över den bestämmer bara jag, över min kropp har jag rätt att säga nej och stopp.

”Beror på vad det är för situation, om de är många så inte här. Är barnet själv så inte bry sig om det. Finns en social kontext att förhålla sig till. Säg att du får göra det, men kanske inte när du sitter med kompisarna.”

(Pedagog 6)

”Förklarar att det är min kropp och att jag vill inte att någon annan ska röra på mig för det tycker jag inte är okej.”

(Pedagog 2)

”Vi visar på att det är inget som är förbjudet, man försöker avdramatisera det hela. MEN att man också ska känna en viss integritet, att man ska ha rätt att ha integritet och att man känner att man har rätt till sin egen kropp. Man har rätt att säga nej.”

(Pedagog 4)

I samband med att pedagogerna pratar om normala och onormala sexuella beteenden uppstår problematik. Pedagogerna uttrycker funderingar kring svårigheten med att avgöra om utforskandet hos barnen enbart är en naturlig nyfikenhet eller om det kan finnas något bakomliggande. De anser att det kan finnas samband mellan barns sexuella utforskande och sexuella övergrepp på barn. Pedagogerna pratar om hur man kan avgöra om det ligger sexuella övergrepp bakom ett barns sexuella utforskande eller inte. De säger att det beror på under hur lång tid utforskandet utspelar sig samt att utforskandet har olika steg och kan börja som ett normalt utforskande men sedan eskalera. Pedagogerna använder ord som syftar på att det ingår i deras uppdrag att vara vaksamma och uppmärksamma.

”Jätte svår balansgång, är barnet nyfiskt eller finns det något bakomliggande, jätte svårt att veta när man upptäcker det. Man får väl läsa på lite då, vad är normalt inom parentes för det barnets ålder. Kanske man får stämna av med andra kollegor. Fruktansvärt känsligt och ta sådana saker.”

(Pedagog 3)

”Det är normalt att onanera och utforska kroppen, så länge inte barnet drar sig undan från barngruppen under en längre tid. Är det under en kortare tid så kanske det är bara en nyfikenhet som triggat igång. Men pågår det under längre tid är man lite frågande [...] man undersöker varför pågår det under liksom 2-3 år?”

(Pedagog 1)

Pedagogers bemötande

I vår undersökning framgår det att pedagogerna anser det vara en känslig fråga hur man ska bemöta barns sexuella utforskande. De anser att om det är väldigt känsligt kan man ta stöd av sitt arbetslag, förskolechef eller specialpedagog. Det framgår även att pedagogerna anser det vara svårt att bemöta barns sexuella utforskande i förskolan. Trots svårigheten anser pedagogerna att man, genom sitt bemötande, inte ska skuld- eller skambelägga samt lägga värderingar i barns sexuella utforskande.

”Men att vi kanske inte är liksom där och gör pekpinningar kanske och säger att men sådär får man inte göra, och så att vi kanske ändå har en acceptans till det. Och att det är viktigt, så kan vi väl påverka tänker jag.”

(Pedagog 2)

”Man har inte de professionella verktygen för hur gör vi i den situationen?”

(Pedagog 5)

Pedagogerna uppger att de har tänkt på hur de kan bemöta barnen och att barns sexuella utforskande är en naturlig nyfikenhet. De berättar att barnen vill utvecklas och lära känna sina kroppar. Pedagogerna menar att barn är barn, sexuellt utforskande är naturligt hos barnen. Det är inget konstigt för dem, det finns bland barnen hela tiden. Pedagogerna beskriver sitt bemötande av barns sexuella utforskande genom att till exempel avdramatisera situationen eller bemöta barnens funderingar. Dock betonar pedagogerna att man inte ska uppmuntra sexuellt utforskande då uppmuntran kan ha negativa effekter i förlängningen. Även om pedagogerna anser att barns sexuella utforskande inte bör uppmuntras tycker de att utforskandet ska bemötas som något naturligt och accepterat hos barnen. De uppger att deras neutraliserande bemötande kan leda till att barns sexuella utforskande blir mer avdramatiserat i samhället. Pedagogerna skiljer i detta sammanhang på begreppen uppmuntra och bemöta. De tolkar begreppet uppmuntra till att förstärka barnens sexuella beteenden.

”Alltså barn är barn för dem är det ju inget konstigt, det är ju vi vuxna som lägger våra värderingar och tankar i allting. Så att, jag tror man ska försöka att avdramatisera det. [...] Det blir avdramatiserat, för det är väl fortfarande lite sådär fnittrigt kring det. Återigen är det den vuxna som lägger sina värderingar och tankar kring det, för barnen är det inget konstigt.”

(Pedagog 3)

”Jag vet inte, det beror på vilket sammanhang barn kan hamna i. Uppmuntra vet jag inte om man ska göra, men att acceptera det skulle jag vilja säga, tolerera att det finns. [...] Uppmuntra, för mig är det att förstärka det och i en förlängning kan

det bli att barnet inte hittar de gränserna, att man inte gör det i offentliga sammanhang. Inte ordet uppmuntra, men mer tolerans och acceptans.”

(Pedagog 6)

Även om pedagogerna anser att barns sexuella utforskande är en naturlig nyfikenhet och bör bemötas, ser de ändå en problematik i hur, var och när barn kan få uttrycka sin sexualitet. I nuläget är barns sexuella utforskande inte något som är accepterat i ett socialt sammanhang, som till exempel under den fria leken i närheten av andra barn i förskolan. Då anser pedagogerna att utforskandet bör bemötas genom att avstyra, avleda eller ge en uppmanande blick. Dock inte så att barnet sätts utanför det sociala sammanhanget, blir skambelagt eller utpekad. Pedagogerna ser en svårighet i bemötandet då de har svårt att veta sin roll och delaktighet i barns sexuella utforskande. Huruvida ett sexuellt utforskande är tillåtet eller inte anser de få bestämmas av den situation utforskandet utspelar sig i.

”Jag skulle nog prata med barnet lite grann, inte just där men kanske försöka avstyra om det är ett större sammanhang eller fler barn där.”

(Pedagog 4)

”[...] men att jag tror inte att man ska göra en big deal av det ifall man har ett barn som rör/tar på sig eller någonting. Om det inte blir att man inte är med i leken för att man sitter och bara ska vara med sig själv och liksom ska pilla på sig själv, då kanske man får gå in och bryta. Men det är ju jätte svårt det också, det är känsligt, hur man ska ta det..”

(Pedagog 3)

Det framgår även i vår undersökning att pedagogerna anser att barns sexuella utforskande är något som händer, det har funnits med i alla år. Men att de anser att ämnet är en laddad fråga i samhället och att öppenhet och synlighet alltid är bra. Därför uppger pedagogerna att barns sexuella utforskande är något som bör neutraliseras och accepteras i förskolan. Det framgår av pedagogerna att även om barns sexuella utforskande är något som funnits med i alla år skiljer sig deras bemötande av de yngre och äldre barnen. Sexuellt utforskande är i större grad mer accepterat och förekommer mer frekvent hos de yngre barnen än de äldre.

”[...] de små kan de lätt bli att man håller i famnen och det kan bli mycket beröring och så. Men jag har nog aldrig varit med om heller att någon av de stora barnen har gått fram och, ah gjort någonting [...] så jag vet nog inte heller hur jag skulle bemöta det.”

(Pedagog 1)

DISKUSSION

I detta avsnitt diskuteras undersökningens resultat i förhållande till syfte, frågeställningar och bakgrund. Därefter följer diskussion kring intervju som kvalitativ metod i förhållande till undersökningens resultat och slutligen diskuteras de didaktiska konsekvenserna av undersökningen. I den tidigare forskning vi tagit del av beskrivs barns sexuella beteenden som normala eller onormala. Samma begrepp framkommer även av pedagogerna i undersökningens intervjuer. Vi använder dessa begrepp för att inte frångå det pedagogerna och forskningen säger. Dock anser vi att det inte finns något normalt eller onormalt sexuellt beteende. Däremot ser vi, liksom pedagogerna och en del av forskningen att olika sexuella beteenden är olika mycket tillåtna och accepterade i olika sammanhang. Det avgör hur barns sexuella utforskande bemöts.

Resultatdiskussion

I vår undersökning framkommer det att pedagoger i förskolan anser att det är svårt men viktigt att bemöta barns sexuella utforskande i förskolan. Svårigheten ligger i att pedagogerna upplever det känsligt att bemöta sexuella beteenden, då de inte vill skam- eller skuldbelägga barnen. Det här kan relateras till det Hornor (2004) antyder i sin studie, att pedagogers bemötande bidrar till hur barnen lär sig om vad som är tillåtet eller inte senare i livet. Det kan också kopplas till den socialkonstruktivistiska teorin som menar att pedagogers bemötande formas av samhällets normer och regler, vilket innebär att det är samhället som bestämmer sexualitetens plats och karaktär (Larsson, 1994, s.25). Pedagogerna har också svårt att veta sin roll och delaktighet i barns sexuella utforskande. Dock uppger de vikten av att bemöta barnen genom att besvara deras frågor och bemöta utforskandet då det uppstår hos barnen. Detta kan kopplas till det RFSU (2015, s.6) förespråkar, att i tidig ålder visa för barnen att sexuellt utforskande är tillåtet att prata om. RFSU förespråkar vidare att det är tillåtet att uttrycka sig sexuellt men inom ramen för kroppslig integritet. Det är något pedagogerna i vår undersökning tagit upp, då de pratade om att man har rätten till sin egen kropp och rätten till att säga ”nej” och ”stopp”. Pedagogerna uppger att det är viktigt att prata med barnen om detta och att ha en öppenhet till ämnet kan leda till att barns sexuella utforskande blir mer accepterat i förskolan.

Det framgår även i vår undersökning att pedagogerna är medvetna om att barns sexuella utforskande finns och har funnits i alla år. Pedagogerna uppger att alla barn har en naturlig nyfikenhet till att utforska sexuellt men att det finns vissa restriktioner kring hur, när och var barnen får uttrycka sig sexuellt. Detta kan relateras till den socialkonstruktivistiska teorin som utgår från att det är genom samhällets sociala kultur barnet lär sig när, var, hur och med vem man kan uttrycka sig sexuellt (Lewin, 2010, s.115). Pedagogerna anser till exempel att det inte är accepterat för barn att utforska sexuellt i närheten av flertalet andra barn. De anser då att utforskandet bör avledas så att barnen inte utpekas av varandra för

att ha uttryckt ett annorlunda beteende i gruppsammanhanget. Dock bör barnet inte avledas på ett sätt så att de sätts utanför gruppsammanhållingen. Att pedagogerna anser barns sexuella utforskande som en naturlig nyfikenhet kan relateras till Larssons (1994, s.16) tankar att sexualiteten finns redan i från födseln. Det kan även kopplas till Freuds psykosexuella utvecklingsteori som går ut på att barn föds med en sexuell drift (Larsson. 1994, s.21).

I vår undersökning framgår det att även om pedagogerna anser att barns sexuella utforskande är något naturligt finns det en viss tid och plats för det, vilket pedagogerna uppger är en anledning till att bemötande kan vara svårt. Det här kan också relateras till den socialkonstruktivistiska teorin då barn blir sexuella varelser i samspel med omgivningens föreställningar och förväntningar (Larsson. 1994, s.25). Huruvida det är tillåtet eller inte att uttrycka sig sexuellt avgörs av den situation barnet befinner sig i, pedagogerna anser till exempel att det inte är tillåtet i sociala sammanhang och bemöter då barnet med uppmanande blickar eller avleder på andra sätt. Det här kan relateras till det bemötande Norlén (2013, s.6) förespråkar, att det är tillåtet men att barns sexuella nyfikenhet dock innebär gränser. Norlén menar på att det är pedagogernas ansvar att med ett tydligt bemötande klargöra vilka rättigheter och skyldigheter barnen har i sitt sexuella utforskande. Trots att pedagogerna anser att barns sexuella utforskande inte har en plats i sociala sammanhang (där det vistas flertalet andra barn samtidigt), menar de att barn är barn och sexuellt utforskande är något naturligt och är inget konstigt för barnen. Det här kan relateras till pedagogernas begrepp normala och onormala sexuella beteenden, där det normala ligger i att utforska sexuellt och det onormala ligger i att utforska i sociala sammanhang som till exempel under den fria leken. Det kan kopplas till Lloyd Davies et al. (2000, s.1330) resonemang kring pedagogers förutfattade meningar om normala och onormala sexuella beteenden hos barn.

Pedagogerna i vår undersökning tar upp vad de anser vara normala och onormala sexuella beteenden hos barn i förskolan. Till exempel anser de att det är normalt för barn att ta på sin egen kropp och att det är onormalt för barn att ta på någon annans kropp, oavsett på vuxen eller barn. Dock anser en del pedagoger i undersökningen att det är mer normalt för yngre barn att ta på någon annans kropp, med motiveringen att yngre barn är i större behov av närhet. Det kan relateras till Heiman et al. (1998, s.293) som beskriver just att sexuella beteenden i större grad accepteras hos yngre barn. Pedagogernas antaganden kring normala och onormala beteenden kan också relateras till Heiman et al. (1998, s.292) som menar att dessa antaganden bidrar till hur pedagogerna bemöter barnen. Pedagogerna uppger aspekter på onormalt sexuellt beteende, till exempel då barnet visar en fixering till ett specifikt beteende under en längre tid. Pedagogerna uppger då att det skulle kunna finnas något bakomliggande till beteendet. Lloyd Davies et al. (2000, s.1330) nämner att sexuella uttryck hos barn ofta är

startpunkten för misstankar av något bakomliggande i barns sexuella utforskande. Med bakomliggande menas sexuella övergrepp på barn.

Pedagogerna uttryckte funderingar kring hur man kan avgöra huruvida det ligger sexuella övergrepp bakom barns sexuella utforskande eller inte. Pedagogerna uppger att man bland annat kan läsa litteratur för att skaffa sig större kunskap om ämnet. Genom att pedagogerna skaffar sig större kunskap kring barns sexuella utforskande kan det kopplas till vad Lloyd Davies et al. (2000, s.1341) skriver. De menar att sexuella övergrepp ofta misstänks när ett barn uttrycker ett onormalt sexuellt beteende, men att ett barn lika gärna kan vara utsatt då det uppvisar ett normalt sexuellt beteende. Pedagogerna uppger svårigheten i att avgöra om ett sexuellt beteende är enbart en naturlig nyfikenhet eller om det ligger sexuella övergrepp bakom. Det kan relateras till vad Heiman et al. (1998, s.292) skriver om att pedagoger ofta är kritiska i sina bedömningar, då deras bedömningar ligger till grund för misstankar kring sexuella övergrepp på barn.

Sammanfattningsvis kan vår undersökning betraktas utifrån två olika teorier, vilka är psykosexuella utvecklingsteorin och socialkonstruktivismen. Utifrån psykosexuella utvecklingsteorin kan barns sexuella utforskande betraktas som en naturlig nyfikenhet som är medfödd (Larsson. 1994, s.21). Socialkonstruktivismen kommer in då pedagoger bemöter barns sexuella utforskande, då denna teori betraktas i förhållande till samhällets ekonomiska, sociala och kulturella liv (Larsson. 1994, s.25). Det innebär att samhället formar pedagogers förhållningssätt till barns sexuella utforskande och bidrar till på vilket sätt de bemöter barnen. Avslutningsvis kan barns sexuella utforskande betraktas genom både psykosexuella utvecklingsteorin och socialkonstruktivismen, då det sexuella utforskandet är medfött men påverkas av samhällets normer och regler.

Metoddiskussion

Vi anser att intervju som metod var givande att använda för att undersöka hur pedagoger anser sig bemöta barns sexuella utforskande i förskolan. Som Kihlström (2007, s.48) beskriver kan en intervju liknas vid ett vardagligt samtal med fokus på ett bestämt ämne. Med detta som bakgrund anser vi att vi under våra intervjuer tilläts få en bra kontakt med de pedagoger vi intervjuade. Då vi inför varje intervju gick in med inställningen att skapa en avspänd stämning genom att vara lugna och inte stressa. Med bra kontakt menar vi att stämningen i rummet blev avspänd och pedagogerna upplevdes bekväma, även om de sade att de var nervösa. En fördel med intervju som metod anser vi vara att man som forskare får ta del av pedagogers funderingar och resonemang kring ämnet. Pedagogerna diskuterade med sig själva för att komma fram till ett svar på frågorna, genom det fick vi möjligheten att sätta oss in i varför pedagogen svarade som den gjorde. Bryman (2011, s.413) stärker vårt antagande kring denna fördel, då han menar på att intervjuer grundar sig i att forskaren observerar och tolkar respondenternas uppfattningar, erfarenheter och synsätt. Även Lantz (2013, s.42-43) beskriver att

respondenten under en intervju får möjlighet att utveckla sina tankar, resonera med sig själv och beskriva sammanhang som är betydelsefulla för dem själva. Ytterligare en fördel anser vi vara att om pedagogerna hade några funderingar eller frågor kring vår undersökning eller våra intervjufrågor, kunde vi besvara och förklara dem direkt på plats. Detta anser vi vara en fördel för vårt ämne då det kan upplevas som känsligt, laddat och/eller tabubelagt. Bryman (2011, ss.228-229) bekräftar även fördelen med att forskaren i en intervju kan svara på respondenternas eventuella funderingar kring ämnet.

Svårigheten med att använda intervju som metod var att vi hade problem med formuleringen av våra intervjufrågor. Löfdahl (2014, s.38) beskriver vikten av väl formulerade frågor så att de inte kan uppfattas kränkande av respondenterna eller att respondenterna sätts i en obekväm situation. Det är något vi tänkt på under arbetets gång då vi sedan tidigare är medvetna om att vårt ämne kan upplevas som känsligt. På grund av våra svårigheter med att formulera intervjufrågor valde vi att använda oss av en pilotstudie. Fördelen med den var att vi fick respons på hur frågorna uppfattades samt att vi fick tips på hur frågorna kunde omformuleras. Resultatet av pilotstudien gjorde att vi bestämde oss för att skicka ut frågorna i förväg till pedagogerna. Det så att de fick tid till att förbereda sig och fundera kring hur de ville besvara frågorna. Vi ser det enbart som en fördel då vi tror att pedagogerna kunde ge oss utförligare svar under intervjuerna. Under formuleringen av våra intervjufrågor bestämde vi oss tidigt för att använda konkreta exempel som stöd för vissa frågor för att undersöka vårt syfte. Tanken med konkreta exempel fick vi till oss då vi läste litteratur (tex. Hornor 2004; Heiman, Leiblum, Cohen Esquilin och Melendez Pallitto 1998; Larsson 2001) som innehöll liknande exempel för att förklara barns sexuella utforskande i förskolan. Vi undrade hur pedagoger skulle bemöta sådana situationer och valde därför att skriva två stycken egna exempel som intervjufrågor. Efter pilotstudien insåg vi att dessa två exempel var en stor fördel för vår undersökning, eftersom de förtydligade vår utgångspunkt i ämnet barns sexuella utforskande.

Vi är medvetna om att vår undersökning innehar få antal respondenter, vilket beror på att vi ofta blev nekade att komma till förskolor för att intervjuas med anledning av tidsbrist och sjukskrivningar hos pedagogerna. Ambitionen var att intervjuas ett större antal pedagoger för att få en större förståelse för hur de anser sig bemöta barns sexuella utforskande i förskolan. Vi är ändå nöjda med det antal pedagoger och förskolor vi fick besöka. Fördelen med de få respondenter vår undersökning har är att, under det korta tidsspann vi haft har vi hunnit analysera varje enskild intervju mycket noggrant. En nackdel för oss med intervju som metod har varit problematiken med att få komma ut och intervjuas. Det var en lång process från det att vi skickade ut våra första förfrågningar till att väl få komma ut och intervjuas. Vi tror detta kan bero på att det tar tid från pedagogernas arbete att sitta i en intervju med oss.

Det var en fördel att få spela in intervjuerna med hjälp av röstinspelning. Vi fick då tillgång till att lyssna på intervjuerna flera gånger, samt att vi inte behövde anteckna allt pedagogerna sade och kunde lägga all fokus på att vara närvarande i kontakten med pedagogerna. Den enda nackdel vi ser med användandet av ljudinspelning i vår undersökning är att sekunden vi stängde av röstinspelningen, startade väldigt givande diskussioner med pedagogerna kring ämnet. Vi tror det beror på större delaktighet i diskussionen från vår sida. Under röstinspelningen lade vi fokus på att lyssna och inte flika in med ord, vilket resulterade i att det blev en diskussion med pedagogerna efter avslutad röstinspelning. Då röstinspelningen var avslutad kunde vi inte använda de diskussioner som uppstått efteråt, med anledning av att vi sagt att intervjun var slut. Hade vi gjort om vår undersökning hade vi velat informera respondenterna om att röstinspelningen kommer att vara igång hela tiden, samt att vi avvaktar med att avsluta intervjun för tidigt och istället rundar av intervjun med en bredare diskussionsfråga där vi också kan vara delaktiga i diskussionen. Sedan är det svårt att avgöra om de diskussioner vi haft efter våra avslutade intervjuer skulle varit givande för vårt resultat, då vi inte ville påverka pedagogernas funderingar och/eller svar, vilket kanske kan ske då vi blir delaktiga i diskussionen.

Slutligen, om vi hade gjort om vår undersökning hade vi velat använda fler spontana följdfrågor för att kanske få en längre och mer arbetad intervju samt fler diskussioner från pedagogerna. Då detta var första gången vi använde intervju som metod var vi osäkra i vår roll som samtalsledare under intervjuerna. Detta medförde att vi inte vågade flika in utan höll oss enbart till vårt ”manus”. En annan anledning till detta var att vi inte ville påverka pedagogerna i deras process till att svara och ville därför vara mycket diskreta. Till nästa gång hade vi velat våga flika in under intervjuerna, för att till exempel ställa följdfrågor eller leda tillbaks respondenten till samtalsämnet. I vår analys framkom det att i en av våra intervjufrågor kunde ordet ”uppmuntras” tolkas på två olika sätt, det ena som positivt och det andra som negativt. Hade vi gjort om undersökningen skulle vi preciserat denna fråga ytterligare och använt ett ord som fler tolkar på samma sätt, så att vi fått fler och utförligare svar från pedagogerna. Till sist hade vi startat processen med att kontakta förskolor tidigare i vår undersökning, med anledningen av att få möjlighet att komma ut och intervjua pedagoger lite tidigare. Dock var det även en fördel med att komma ut på intervjuer sent, eftersom vi fick möjlighet att verkligen sätta oss in i vårt ämne och bearbeta innehållet i vår text.

Didaktiska konsekvenser

Vi har i vår undersökning uppmärksammat vikten av att bemöta barns sexuella utforskande i förskolan. Det är viktigt då pedagogers bemötande lägger grunden för barns framtida förhållningssätt mot sex och sexualitet. Konsekvenserna av bemötandet leder till att barns sexuella utforskande kan bli ett mer avdramatiserat samtalsämne i förskolorna, samt att ämnet blir mindre tabubelagt. Det kan i sin tur öppna upp för mer forskning kring just bemötandet. Vi har tidigare skrivit om att

forskningen mest belyser normala och onormala sexuella beteenden och att forskning kring pedagogers bemötande till stor del saknas.

Problematiken i vår undersökning låg i svårigheten att veta hur man kan bemöta barns sexuella utforskande. Även om pedagogerna gjorde det hade de ingen konkret kunskap kring varför de bemötte barnen på ett visst sätt. Pedagogerna är medvetna om att barn utforskar sexuellt men det är inget som pratas om. Med mer kunskap och forskning kring ämnet hade kanske barns sexuella utforskande diskuterats mer frekvent i förskolan och på så sätt neutraliserats. Genom att ämnet diskuteras oftare i till exempel arbetslagen kan pedagogerna bemöta barnen på ett mer naturligt och gemensamt sätt. Det leder till att barnen får en fortsatt naturlig nyfikenhet även längre fram i livet och det som kan upplevas pinsamt neutraliseras och avdramatiseras.

Avslutningsvis hoppas vi att vår undersökning kan ge inspiration till pedagoger ute i verksamheterna att bemöta barns sexuella utforskande så att det blir en positiv upplevelse för barnen. Också att mer forskning kommer belysa ämnet pedagogers bemötande av barns sexuella utforskande. Dessa två faktorer tror vi kommer bidra till en ökad acceptans och tolerans av sex, sexualitet och sexuellt utforskande i samhället.

REFERENSER

Bryman, A (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi

Bryman, A (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Bergenheim, Åsa (1994). *Barnet, libido och samhället: om den svenska diskursen kring barns sexualitet 1930-1960*. Diss. Umeå : Univ.

Egidius, Henry (2005). *Psykologilexikon*. 3., utvidgade utg. Stockholm: Natur och kultur

Ekström, Kenneth (2007). *Förskolans pedagogiska praktik – Ett verksamhetsperspektiv*. Diss. Umeå Universitet. Umeå: Univ. Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:145316/FULLTEXT01.pdf> [2017-04-26]

Eksvärd, Elaine. *Tre ska bli noll AB*. Tillgänglig: <http://treskabinoll.nu/> [2017-04-05]

Heiman, Marsha L., Leiblum, Sandra, Cohen Esquilin, Susan & Melendez Pallitto, Laura. (1998). A comparative survey of beliefs about “normal” childhood sexual behaviors, *Child Abuse & Neglect*, 22 (4) ss. 289-304

Hornor, Gail. (2004). Sexual behavior in children: Normal or not? *Journal of Pediatric Health Care*, 18 (2) ss. 57-64

Johansson, Eva. (2005). Children’s integrity – A marginalised right. *International Journal of Early Childhood*, 37 (3) ss. 109-125

Jonassen, Ann Joy & Ringsted, Suzanne. (2005). Sigmund Freuds psykoanalytiska teori. I Egeberg, Sonja, Halse, John, Jerlang, Espen, Jonassen, Ann Joy, Ringsted, Suzanne & Wedel-Brandt, Birte. (red.) *Utvecklingspsykologiska teorier: en introduktion*. 4. uppl. Stockholm: Liber ss.33-64

Kihlström, Sonja. (2007). Intervju som redskap. I Björkdahl Ordell, Susanne & Dimenäs, Jörgen. *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. uppl. Stockholm: Liber ss.47-63

Kosztovics, Anna. (2014). *Förhållningssätt till barns sexualitet*. Malmö: RFSU
Tillgänglig: <http://malmo.se/download/18.5bb0a05f145db1bc43d587a/1401104364613/Forhallingssatt+till+barns+sexualitet.pdf> [2017-04-03]

Lantz, Annika (2013). *Intervjumetodik*. 3., [omarb] uppl. Lund: Studentlitteratur

Larsson, IngBeth (red.) (1994). *Är det normalt eller-?: om förskolebarns sexuella beteende, vuxnas attityder och nya forskningsresultat*. Stockholm: Allmänna barnhuset

Larsson, IngBeth (2001). *Children and sexuality: "normal" sexual behaviour and experiences in childhood*. Diss. (sammanfattning) Linköping : Univ., 2001

Lewin, Bo. (2010). Sexualiteten som social konstruktion. I Lundberg, Per Olov & Löfgren-Mårtenson, Lotta (red.). *Sexologi*. 3. uppl. Stockholm: Liber ss.115-124

Linköpings universitet (2016). *Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum*.
Tillgänglig: <http://www.barnafrid.se/vald-mot-barn/sexuella-overgrepp/>
[20170520]

Lloyd Davies, Sally, Glaser, Danya & Kossoff, Ruth. (2000). Children's sexual play and behavior in pre-school settings: Staff's perceptions, reports, and responses, *Child Abuse & Neglect*, 24 (10) ss. 1329-1343

Läroplan för förskolan Lpfö 98. (ny, rev. Utg.) (2016). Stockholm: Skolverket

Löfdahl, Annica. (2014) God forskningssed – regelverk och etiska förhållningssätt. I Löfdahl, Annica, Hjalmarsson, Maria & Franzén, Karin (red.) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber, ss. 32-43

Norlén, Anna. (2013). *Stopp min kropp!: En handbok för vuxna i hur man pratar med barn om kroppen, gränser och sexuella övergrepp*. Stockholm: Rädda barnen
Tillgänglig: https://www.raddabarnen.se/Documents/vad-vi-gor/sverige/vald-och-overgrepp/stopp_min_kropp.pdf [2017-04-04]

RFSU: *Barns sexualitet: en vägledning*. (2011). Stockholm Tillgänglig: http://www.rfsu.se/Bildbank/Dokument/Method-Handledning/barnssexualitet_rfsu.pdf?epslanguage=sv [2017-04-03]

RFSU: *Barns sexualitet: en vägledning*. (2015). Stockholm: Ineko AB

Sciaraffa, Mary & Randolph, Theresa. (2011). ”You want me to talk to children about what?”: Responding to the subject of sexuality development in young children, *YC Young Children*, 66 (4) ss. 32-38

Skolverket. *Sex och samlevnad*. Tillgänglig:

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/likabehandling/sex-och-samlevnad> [2017-04-06]

Skolverket. *Arbetet mot diskriminering och kränkande behandling*. Tillgänglig:

https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FBlob%2Fpdf2798.pdf%3Fk%3D2798
[2017-04-06]

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer – inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

BILAGA 1

HÖGSKOLAN
I BORÅS

Informationsbrev

Datum

Till verksamhetschefer och verksamma pedagoger på förskolor i xx kommun

Vi heter Evelina Calvert och Teres Karlsson Eriksson och studerar till förskollärare vid Högskolan i Borås.

Under sista terminen ska vi genomföra ett examensarbete där ett valt område skall undersökas. Vi har valt att fokusera på barns sexuella utveckling och utforskande i förskolan. Vi kommer att använda oss av intervju som metod, som kommer att innehålla ett antal frågor och exempel på situationer som berör ämnet. Vi uppskattar att intervjun tar mellan 20-40 minuter. Vi önskar använda ljudupptagning under intervjun, så att ingen information går förlorad.

Det är viktigt att ni pedagoger vet att vi i vår undersökning utgår ifrån de forskningsetiska principerna, vilka innebär att:

- Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem. Det färdiga examensarbetet kommer att publiceras officiellt.
- De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.
- Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella. Fiktiva namn på pedagoger och förskola används så att alla identiteter skyddas.
- Undersökningen är frivillig och går när som helst att avbryta deltagandet.

Om ni har några frågor eller funderingar kring undersökningen kan ni nå oss på

xxxxxxx@student.hb.se eller mobilnummer xxxx-xx xx xx

Med vänliga hälsningar

Evelina Calvert & Teres Karlsson Eriksson

BILAGA 2

Intervjufrågor:

- 1. Är ämnet barns sexuella utveckling och utforskande något ni pratat om i ert arbetslag?**

Till exempel: Att barn undersöker kroppen och vill hitta förklaringar till varför den är som den är.

- (Om du svarar ja) På vilket sätt har ni pratat om det?
- (Om du svarar nej) Är det något som Du har tänkt på tidigare?

- 2. Vad har du för funderingar kring att bemöta barns sexuella utveckling och utforskande?**

- 3. På vilket sätt anser du att du är delaktig i barns sexuella utveckling och utforskande?**

- 4. Ett påhittat exempel på en situation som skulle kunna uppstå i en förskoleverksamhet:**

Under den fria leken observerar du att ett barn tittar och tar på sin egen kropp inklusive könsorgan. Hur skulle du vilja bemöta situationen?

- 5. Ett påhittat exempel på en situation som skulle kunna uppstå i en förskoleverksamhet:**

Hur skulle du vilja bemöta ett barn som rör vid dina bröst eller din rumpa?

- 6. Vad tror du kan hända i förlängningen om sexuellt utforskande uppmuntras?**

- Ligger det enbart i individuella bemötanden eller kan det bli något som rör hela barngruppen, dvs att man talar om det med alla?

- 7. Forskning belyser att det är lätt hänt att ett barns beteende tolkas genom pedagogers brist på kunskap inom ämnet, och kan då leda till att pedagogerna misstänker att barnet kan ha blivit utsatt för sexuella övergrepp. Vad tänker du kring det?**

Till exempel: Om ett barn uttrycker ett sexuellt beteende med ett objekt eller en annan person, kan pedagoger misstänka att barnet utsatts för sexuella övergrepp. Eftersom pedagoger ofta har bristande kunskap om barns sexuella utveckling och utforskande kan de tolka uttrycken som att barn replikerar en händelse de blivit utsatta för.

BILAGA 3

Kategori	P e d 1	P e d 2	P e d 3	P e d 4	P e d 5	P e d 6
PEDAGOGERS BEMÖTANDE						
PEDAGOGERS INSTÄLLNING						
PEDAGOGERS INTEGRITET						
KONSEKVEN S ER AV BEMÖTANDE						
BARN NYFIKENHET						
BARN SEXUELLA BETEENDEN Normalt att ta på sin egen kropp men onormalt att ta på någon annans kropp. Normalt att utforska sin egen kropp men onormalt att göra det bland andra. Onormalt att utforska sin egen kropp. Normalt att utforska sin egen kropp.						
PEDAGOGERS TANKAR KRING ÖVERGREPP						

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se